

Antwoorden op de reflectievragen

Actief met taal

Tweede, herziene druk

Dieuwke de Coole
Anja Valk

uitgeverij | C
coutinho

bussum 2015

Deze uitwerkingen horen bij de reflectievragen in de tweede, herziene druk van *Actief met taal – Didactische werkvormen voor het talenonderwijs* van Dieuwke de Coole en Anja Valk.

© 2010/2015 Uitgeverij Coutinho bv

Alle rechten voorbehouden.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische veelevoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

Uitgeverij Coutinho

Postbus 333

1400 AH Bussum

info@coutinho.nl

www.coutinho.nl

Noot van de uitgever

Wij hebben alle moeite gedaan om rechthebbenden van copyright te achterhalen. Personen of instanties die aanspraak maken op bepaalde rechten, wordt vriendelijk verzocht contact op te nemen met de uitgever.

ISBN 978 90 469 0439 8

NUR 846

Lezen

1

1 Skimmen

Wat kan bij deze werkvorm een valkuil zijn voor jou als docent?

Skimmen is een vaardigheid die we als hoogopgeleide docent al lang onder de knie hebben, anders hadden we niet het hoger onderwijs kunnen volgen. We verwachten dan soms al te snel dat onze leerlingen dat ook al kunnen. Maar het tegendeel is waar. Veel van onze leerlingen zullen het later fijn vinden als ze zich realiseren dat ze bepaalde vaardigheden en strategieën bewust aangeleerd hebben gekregen. Het zal helpen bij het vervolg van hun (school)loopbaan. Gebruik dergelijke werkvormen dus met regelmaat zodat de leerlingen leren deze strategie automatisch toe te passen.

2 Scannen

Wanneer pas je scannen toe in je dagelijks leven? Dus: waarom is scannen zo'n belangrijke vaardigheid?

Ook als leerlingen in hun vorm van onderwijs geen lange teksten hoeven te lezen, is scannen een belangrijke vaardigheid. Denk aan de volgende situaties:

- Je leest een advertentie voor een baan en wilt weten hoeveel je gaat verdienen, hoeveel uur je moet werken, waar het bedrijf is.
- Je wilt weten hoeveel meel je nodig hebt om pannenkoeken te bakken.
- Je wilt weten hoe laat de laatste bus naar huis gaat.
- Je zoekt snel het telefoonnummer van je huisarts in het telefoonboek.
- Je leest de weersverwachting op internet en je wilt weten of het zaterdag goed weer is.

3 Wat weet ik al?

a Je leerlingen weten nog helemaal niets over het onderwerp, de auteur, het jaartal... wat kun je dan doen?

Als de leerlingen nog weinig voorkennis hebben, is deze werkvorm zeer nuttig. Ze kunnen dan namelijk niet op hun impliciete kennis vertrouwen, maar moeten alle zeilen bijzetten om de tekst te kunnen begrijpen. Jouw leiding is hierbij van groot belang. Vraag telkens door, geef hints, vertel alvast iets over de inhoud van de tekst. De leerlingen moeten erop leren vertrouwen dat ze altijd wel iets weten. 'Negatieve kennis' kan hierbij ook een rol spelen: wat zal de tekst allemaal *niet* zijn? Bijvoorbeeld:

- De tekst is niet lang, dus hij bevat waarschijnlijk niet veel argumenten. Het is misschien een beschrijving of een verhaal.
- De tekst gaat over een sport waar ik niets van weet. Dat is waarschijnlijk expres gedaan om mij een tekst met veel onbekende termen te laten lezen. Die termen zijn misschien niet zo belangrijk.
- Ik begrijp de titel niet, maar ik zie wel op de illustratie dat de tekst over Europa gaat. Ik ga kijken of ik de titel aan het einde wel begrijp.

b En wat als je zelf niet zoveel voorkennis van dit onderwerp hebt?

Je vertelt de groep dan hoe je de tekst zelf hebt aangepakt. Je wist sommige zaken niet, maar je hebt strategieën gebruikt om de inhoud van de tekst te begrijpen. Verduidelijk deze aan de leerlingen. Daarna kun je informatie op internet zoeken over de auteur of het medium waarin de tekst verschenen is en dat aan de leerlingen vertellen.

4 Telegram

Bij *Variatie en tips* staat dat het de moeite loont om in tweetallen woorden uit de tekst te schrappen. Is het een goed idee om zwakke aan sterke lezers te koppelen bij deze oefening? Waarom wel, waarom niet?

Bij het koppelen van zwakke aan sterke leerlingen is het altijd van belang te bedenken wat het doel van de oefening is en hoe de sfeer in de groep is. Een sterke leerling leert ervan door zijn kennis door te geven aan een zwakkere leerling. We leren tenslotte veel van wat we aan een ander uitleggen (zie ook de leerpiramide van Dale op pagina 33). Een zwakkere leerling kan het, mits de sfeer in de groep goed is, als plezierig ervaren nog eens uitleg te krijgen en een andere manier van denken te horen van een medeleerling. Ook is een zwakke leerling erbij gebaat om een uitgebreidere (verlengde) instructie te krijgen. Om te voorkomen dat zwakkere leerlingen gekoppeld worden aan iemand waar ze zich niet gelijkwaardig aan voelen of bij wie ze zich niet veilig voelen, kun je alle zwakkere leerlingen A noemen (zo hebben ze ook niet direct door dat de docent de groep indeelt in categorieën). Leerlingen A mogen nu zelf een leerling B uitkiezen. Er zijn natuurlijk niet altijd evenveel sterke als zwakke leerlingen maar een grove verdeling brengt in ieder geval verschillende kwaliteiten bij elkaar.

5 Vragen maken bij een tekst

Veel leerlingen zijn in eerste instantie geneigd om makkelijk te beantwoorden vragen te stellen aan hun partner en naar eenvoudige feitjes te vragen. Dit kan veroorzaakt worden doordat de leerlingen de tekst zelf niet intensief en diepgaand hebben gelezen. Hoe kun je ervoor zorgen dat de leerlingen ook andersoortige vragen stellen dan naar eenvoudige feiten?

Je kunt met de leerlingen het verschil tussen open, gesloten en gerichte vragen doornemen (zie het kader bij deze werkvorm). Ook kun je steunvragen op het bord schrijven, zoals *Wat is de hoofdgedachte van de eerste alinea?* of enkele vragen uit de werkvorm *Ieder een vraag* zoals *Kun je de titel verklaren?* Het is goed om de vraagstelling ook voor en na te bespreken. Neem ook bestaande teksten in de leergang

eens onder de loep met de leerlingen, zodat ze inzicht krijgen in soorten vragen en vraagstellingen. Dat kan een goede voorbereiding zijn op examen- en toetsvragen.

6 Carrousel

Waarom is het bij deze werkvorm niet zo nodig om na te bespreken, bijvoorbeeld in de vorm van een samenvatting van de tekst?

De leerlingen vertellen een aantal keer wat ze tot dan toe hebben gehoord. Leerlingen A kunnen tussendoor eventueel al corrigeren voordat ze verdergaan met het verhaal vanaf waar B gestopt is met vertellen. Het nabespreken van een oefening is alleen zinvol als het een doel heeft. Bij deze oefening vatten de leerlingen al roulerend steeds de tekst samen en heeft het dus weinig zin om dat klassikaal nog eens over te doen. Bovendien is er bij een klassikale samenvatting het risico dat maar enkele leerlingen meedoen. Als de rest afhaakt is dat na een oefening waarin iedereen actief is geweest een beetje zonde.

7 Stam- en expertgroepen

a Op welke manier kun je deze werkvorm inzetten op de lerarenopleiding?

Op de lerarenopleiding kan een onderwerp als taalverwerving worden gebruikt om in stam- en expertgroepen mee te werken. Het onderwerp taalverwerving wordt dan door jou als docent onderverdeeld in subthema's, die expertgroepen zo goed mogelijk tot zich nemen. De experts uit de expertgroepen gaan vervolgens naar hun stamgroep terug om hun subthema uit te leggen. Op het eind is ook ieder individu ervoor verantwoordelijk dat hij zelf alle stof kent door goed aantekeningen te maken van de uitgelegde stof. Aan het eind van de les of in een volgende les kun je dan een quiz of toets geven.

b Op welke manier kun je deze werkvorm inzetten voor zaakvakken?

Voor een geschiedenisles over de Tweede Wereldoorlog kunnen bijvoorbeeld subthema's als de jodenvervolging, de hongervinter, het verzet, de bevrijding, de rol van de Britten en dergelijke worden genomen. De expertgroepen gaan met hun onderwerp aan de slag en zorgen voor een overzichtelijk informatieblad over hun thema, waarin ze hun verschillende bronnen samenbrengen. In stamgroepen worden de verschillende thema's uitgewisseld, waarbij ieder lid van de stamgroep er weer voor moet zorgen dat hij alle informatie over alle subthema's goed kent.

c Op welke manier kun je deze werkvorm inzetten bij luistervaardigheid?

Zorg voor een verhaal dat je kunt voorlezen. Verdeel de groep in expertgroepen. Elke expertgroep krijgt een bepaalde vraag over het verhaal. Bij het sprookje Roodkapje kunnen er vragen gesteld worden als:

- Wie is Roodkapje en wat gaat ze doen bij haar grootmoeder?
- Was het wel zo slim van haar om alleen het bos in te gaan? Wat had ze beter kunnen doen?
- Wat gebeurt er in het huis van de grootmoeder en had dat voorkomen kunnen worden?
- Hoe wordt Roodkapje uiteindelijk gered? Had je een betere manier kunnen bedenken?

Lees het verhaal een of twee keer voor. De experts bespreken hun vraag in de expertgroep.

Maak dan stamgroepen die bestaan uit één expert van iedere vraag. De experts vertellen de uitkomst van hun bespreking in de stamgroep.

Daarna geef je aan elke stamgroep de opdracht: Hoe zou je het verhaal van Roodkapje veranderen? Beargumenteer de veranderingen. Presenteer de uitkomst aan de hele groep (of wissel de nieuwe verhalen en de argumenten uit met een ander groepje).

8 Adopteer een deel van de tekst

Wat is het verschil tussen deze werkvorm en de werkvorm *Stam- en expertgroepen*?

Bij de werkvorm *Stam- en expertgroepen* wisselen de leerlingen in een groep informatie uit. Voornamelijk inhoudelijke thema's komen zo intensief en diepgaand aan de orde. Bij *Adopteer een deel van de tekst* werken de leerlingen individueel aan hun eigen alinea. Niemand controleert in die fase of de tekst goed begrepen wordt. Pas bij een eventuele toets zal blijken of iemand uit een bepaalde alinea de juiste informatie heeft gehaald en verteld. *Stam- en expertgroepen* is meer dan *Adopteer een deel van de tekst* een werkvorm die zich leent voor diepgaande bestudering van studie- of examenstof.

9 Kniptekst

a Misschien denk je 'wat een werk dat knippen' en vraag je je af wat deze voorbereiding voor de les oplevert. Wat levert deze werkvorm eigenlijk op?

Leerlingen krijgen vaak grote lappen tekst voorgeschoteld om mee te werken. Er wordt daardoor nauwelijks een beroep gedaan op het leren structureren van een tekst. Met deze werkvorm krijgen leerlingen inzicht in de opbouw van een tekst.

b Wat wordt er met *Kniptekst* getraind?

De leerlingen leren door deze werkvorm gebruik te maken van signaalwoorden en alineaopbouw.

10 Ieder een vraag

a Waarom zijn de teksten met feitelijke informatie voor deze werkvorm wel geschikt en een verhaal niet?

Bij een verhaal is het lastig om per alinea het belangrijkste te noemen. Sommige alinea's zijn niet belangrijk voor de loop van het verhaal, omdat ze alleen een beschrijving bevatten. In andere alinea's kijkt de auteur terug op het verleden. Ook opdrachten als *Dit wist ik nog niet* zijn voor verhalende teksten niet relevant.

b Wat zou een reden kunnen zijn de tekst als huiswerk op te geven? Wat geef je dan als opdracht mee?

Niet iedereen leest in hetzelfde tempo een tekst. In de les kunnen langzame lezers zich opgejaagd voelen als ze merken dat leerlingen om hen heen al lang klaar zijn. Thuis kan iedereen voor het lezen de tijd nemen die hij nodig heeft. Geef als opdracht voor thuis mee dat de leerlingen de tekst intensief moeten lezen. Ze moeten over een willekeurig deel van de tekst in de volgende les vragen kunnen beantwoorden. Laat ze thuis ook onbekende woorden opzoeken die relevant zijn om de tekst te begrijpen.

11 Waar hoort deze titel?

Bij een werkvorm waarbij de leerlingen enkel een gedeelte van de tekst intensief lezen, bestaat het risico dat ze de rest van de tekst niet meer goed lezen. Hoe is dit te voorkomen?

Je kunt dit voorkomen door de tekst eerst als huiswerk op te geven, en nog niets te zeggen over de manier waarop je de tekst wilt behandelen in de groep. Een andere manier is om de leerlingen elkaars kernzin over te laten nemen, hetzij door deze aan te strepen in hun tekst, hetzij door deze in hun schrift te laten noteren. Als huiswerkopdracht kun je dan om een samenvatting van de tekst vragen.

12 Gatentekst: lezen

Op welke manier kun je grammatica in een gatentekst aan bod laten komen?

Je kunt met een gatentekst natuurlijk woordenschat oefenen, maar je kunt er ook voor kiezen bepaalde grammaticale aspecten weg te laten. Denk hierbij aan vaste voorzetsels, werkwoordvervoegingen (wat is het onderwerp in de zin en welke vervoeging hoort daarbij?), werkwoordstijden (welke tijd verwacht je in deze zin? waarom?), bijvoeglijke en zelfstandige naamwoorden, enzovoort. De mogelijkheden zijn talloos. Meer dan bij een grammaticale invuloefening in hun werkboek, moeten de leerlingen op deze manier de grammatica bezien in het grotere geheel van een tekst.

Luisteren

2

Luisteren algemeen

- a In de beschrijvingen van de werkvormen in dit hoofdstuk wordt telkens gesproken over 'kies een luistertekst'. Wat voor soort luisterteksten zijn er eigenlijk?

Er zijn veel verschillende tekstsoorten. Je kunt ze onderverdelen in korte en lange luisterteksten, of in monologische en dialogische luisterteksten. Bij monologische luisterteksten is er één persoon aan het woord, bij dialogische luisterteksten is er interactie tussen twee of meer gesprekspartners.

Monologisch

- kort: mededelingen (via radio en televisie, omroepberichten in de trein of supermarkt), moppen en anekdotes, liedteksten
- lang: toespraken, informatieve programma's op televisie en radio, films en toneelstukken, verhalen, lessen en colleges, lezingen, rondleidingen door een gids

Dialogisch

- kort: gesprekken tussen personen, telefoongesprekken
- lang: gesprekken tussen personen, vergaderingen

- b Hoe weet je welke luistertekst je moet kiezen?

Voor een ervaren docent is dit makkelijker dan voor een beginnende docent. Er is ook geen eenvoudige formule voor te geven. Wel zijn er enkele aandachtspunten te noemen. Kijk eerst naar het doel van de werkvorm. Dit moet overeenkomen met het doel dat je voor ogen hebt. Is het doel 'verstaan', dan volstaat een korte luistertekst. Voor het verstaan van spreektaal kun je een dialogische luistertekst kiezen. Is het doel 'begrip', dan biedt een monologische luistertekst vaak meer mogelijkheden (denk aan de werkvorm: is de samenvatting goed?) Ga dan na of er in de leergang die je gebruikt een geschikte luistertekst te vinden is (bijvoorbeeld de luistertekst van de volgende les, die je nog niet behandeld hebt). Hiermee heb je namelijk ook een beslissing gemaakt voor het niveau van de leerlingen.

1 Woorden tellen

De werkvorm *Woorden tellen* is ook geschikt als huiswerk. Omdat het moeilijk te controleren is of de leerlingen dit huiswerk hebben gedaan, zul je ze (intrinsiek) moeten motiveren. Hoe kun je dat doen?

Net als bij oefeningen die in de les worden gedaan, geldt ook bij huiswerkopdrachten dat de leerlingen moeten weten waarom ze een bepaalde oefening doen en wat ze eraan hebben. Dat heeft vaak een positief effect op de (intrinsieke) motivatie. Leg de leerlingen dus duidelijk uit wat het doel van de oefening is (zie onder andere de achtergrondinformatie bij de werkvorm). Vooral leerlingen die een luisterexamen voor de boeg hebben en die met deze vaardigheid problemen hebben, zullen dan eerder bereid zijn om de oefening ook daadwerkelijk te doen.

Wat ook kan helpen is om de leerlingen de oefening in de les een paar keer te laten doen onder jouw begeleiding. Laat de leerlingen ervaren dat het een eenvoudige oefening is die weinig tijd kost. Geef elke keer als de werkvorm wordt gebruikt weer de suggestie om de oefening zelf thuis ook vaak te doen: tijdens het kijken van een film in de doeltaal, het luisteren van een liedje in de doeltaal of tijdens het werken met de multimedia/het luistermateriaal bij de methode. Check dit regelmatig door ernaar te vragen. Als ze de luistertekst niet in hun bezit hebben, kunnen ze niet controleren of ze het juiste aantal woorden hebben geteld, maar de oefening zet dan toch het proces in gang en zal op die manier bijdragen aan het verbeteren van de verstavaardigheid.

2 Slangentekst

Tot welk niveau is het zinvol om deze werkvorm te gebruiken?

Tot niveau B1 is dit een zinvolle werkvorm omdat je boven dit niveau de taalstructuur redelijk onder de knie hebt. Boven niveau B1 is het nog wel heel erg nodig om aan verstavaardigheid te werken, maar visuele ondersteuning van een tekst is dan niet meer nodig. Je kunt de leerlingen bijvoorbeeld wel woorden laten tellen van een gesproken zin of gatenteksten laten doen.

3 Woord-voor-woord verstaan

Moet je bij klassikaal transcriberen wachten tot ook de laatste ook alle woorden heeft?

Net als bij een dictee zullen langzamere of minder bekwame luisteraars niet alle woorden goed noteren. Maak van tevoren duidelijk hoe vaak je een bepaald stukje luistertekst laat horen. Voor snellere leerlingen kan het geen kwaad nog eens te kijken of het klopt wat ze hebben genoteerd, dus laat je niet verleiden de snelste leerlingen te volgen.

4 Foutentekst

Op welke manier kun je een foutentekst gebruiken om grammaticaregels aan de orde te stellen?

Verander bijvoorbeeld de werkwoorden: kies voor een verkeerd werkwoord en zet dat werkwoord dan ook in een verkeerde vervoeging. Bij het nabespreken kan de nadruk dan liggen op de vervoeging: wat is het onderwerp van de zin en welke vervoeging hoort daarbij.

Het is ook mogelijk om bepaalde vaste combinaties te benadrukken in de foutentekst.

Verander bijvoorbeeld alle vaste voorzetsels bij een bepaald werkwoord en laat de leerlingen het juiste voorzetsel opschrijven. Wat dan goed werkt is om van te voren de leerlingen de luistertekst te laten lezen en te laten bedenken of ze het juiste voorzetsel al uit hun hoofd weten. Daarna kunnen ze dit controleren door naar de luistertekst te luisteren.

5 Gatentekst: luisteren

Deze werkvorm is ook heel geschikt om te gebruiken met moderne media. Kun je een aantal voorbeelden bedenken?

Websites als www.youtube.com hebben een groot scala aan filmpjes, liedjes en dergelijke die in de les kunnen worden getoond met een opdracht. Een gatentekst invullen en ondertussen kijken naar een filmpje leidt in eerste instantie af van het luisteren. Las daarom een extra kijk- en luisterronde in. Het stimuleert vooral jonge leerlingen omdat het aansluit bij hun dagelijkse internetgebruik. Op de websites van zowel Nederlandse als buitenlandse zenders kun je bruikbare dingen vinden voor de les (mits je een beamer tot je beschikking hebt). Denk aan het journaal, kinderprogramma's en interviewprogramma's. Het nadeel van dit soort luisterteksten is dat er vaak geen transcript beschikbaar is en je dus veel zelf moet typen.

6 Bingo

Waarom is een werkvorm als *Bingo* goed voor verstavaardigheid? Wat oefen je er precies mee?

Een spel als *Bingo* laat de leerlingen heel precies luisteren. Ze weten op welke woorden ze moeten letten en proberen deze woorden in elke zin te horen. Dit traint dus de verstavaardigheid (zie de uitleg bij de werkvorm *Woorden tellen* op pagina 45).

7 Luisteren in rondes

Het komt wel eens voor dat jij of je leerlingen denken: moeten we nu *nóg* een keer naar die tekst luisteren? Op welke manier kun je dit voorkomen en de leerlingen gemotiveerd houden voor een volgende luisterronde?

Geef van te voren duidelijk aan hoeveel luisterrondes er zijn en bedenk voor elke ronde interessante opdrachten. Op die manier hebben leerlingen niet het idee steeds met hetzelfde bezig te zijn, maar zullen ze inzien dat ze in een volgende luisterronde weer nieuwe dingen horen die ze in een eerdere ronde nog niet hadden gehoord. Het is goed om de luisterrondes even te onderbreken en de oefening tussendoor te bespreken. Een onderbreking is ook goed voor de concentratie – want luisteren is een vaardigheid die heel veel concentratie vraagt.

8 Strookjes op volgorde leggen

Welke tekstsoort kun je goed voor deze werkvorm gebruiken?

Een dialoog werkt heel goed bij deze werkvorm, vooral voor beginners. Neem bijvoorbeeld de luister-tekst van het volgende hoofdstuk of de volgende taak. Leerlingen kunnen al snel begroetingen in de goede volgorde leggen (*Hoe gaat het? Alles goed?*). Samen kunnen ze dan de zinnen met de nieuwe woorden of nieuwe onderwerpen proberen goed te leggen en elkaar op het goede spoor zetten (dit is een vraag, dit is een antwoord, dit is een voorbeeld). Als de leerlingen de nieuwe luistertekst dan horen, hebben ze een groot gedeelte daarvan al goed doorgenomen en begrepen.

9 Hoe gaat het verder?

a In het kader bij *voorspellingen doen* staat dat het niet erg is dat je als luisteraar een vraag verkeerd voorspelt. Waarom is dit niet erg?

Het is niet erg omdat het niet gaat om de antwoorden, maar om het denkproces dat in gang is gezet. We illustreren dat aan de hand van twee voorbeelden.

Stel dat je hebt voorspeld dat de spreker vóór een bepaalde stelling is. Dan heb je erover nagedacht waarom hij voor is en wat hij zou kunnen zeggen. Nu ga je luisteren en kom je erachter dat hij tegen die stelling is. Je begrip van de luistertekst is dus toegenomen: niet alleen weet je dat hij tegen is, maar je hebt ook zo goed naar zijn argumenten geluisterd dat je de spreker echt begrijpt.

Bij het luisteren naar het weerbericht voor een zomerse dag voorspel je dat je te horen zult krijgen dat het morgen 30 graden wordt en dat het niet zal regenen. Je luistert naar de luistertekst, en gaandeweg merk je dat je voorspelling niet klopt: het gaat morgen onweren en regenen. Van tevoren heb je je voor-kennis over weerberichten en je kennis van de wereld al geactiveerd, en de benodigde woordenschat heb je ook al opgehaald uit je langetermijngeheugen.

b Bij welk soort opdrachten kun je heel goed voorspellingen doen?

Bij lange luisterteksten met veel vragen (examenluisterteksten, piepjestoetsen) kun je jezelf uitstekend gefocust houden door al een antwoord te voorspellen. Stel er zijn drie antwoorden bij het fragment. Je kiest een van de drie van tevoren uit en luistert of je voorspelling uitkomt. Zo niet, dan weet je in de meeste gevallen meteen welk antwoord wel goed is.

10 Is de samenvatting goed?

Schrijf je de samenvatting in de doeltaal of in de moedertaal?

Beide is mogelijk. Een samenvatting in de doeltaal moet wel in andere woorden geschreven worden dan de woorden die in de luistertekst gebruikt worden, anders geef je met de samenvatting al veel informatie van tevoren weg. Bij een moeilijke luistertekst over een nieuw onderwerp is dit weer niet zo bezwaarlijk, maar houd het doel in de gaten: het hoofddoel is luisteren, en niet luisteren na een lees oefening.

11 Kernpunten aangeven

- a Wat is het voordeel van deze werkvorm boven de werkvorm *Luisteren in rondes*, waarbij de leerlingen vragen over de luistertekst krijgen die ze al luisterend moeten beantwoorden?

In het echte leven krijgen de leerlingen bij het luisteren naar een radio- of tv-programma, een college/les of een monoloog ook geen vragen. Met andere woorden: in dergelijke situaties weten ze ook niet waar ze precies op moeten letten. Vragen sturen het luisteren sterk, maar het is voor leerlingen ook belangrijk om zonder vragen te leren de kern van een bericht te horen.

- b Noteren de leerlingen hun aantekeningen in de doeltaal of in hun moedertaal?

De leerlingen mogen zowel in de doeltaal als in hun moedertaal aantekeningen maken. Als ze geconcentreerd luisteren en daarbij tegelijkertijd notities maken, zullen er vanzelf woorden in de moedertaal in hun hoofd opkomen. Dat is natuurlijk en hoort bij het beheersen van meerdere talen. Alleen als iemand consequent zijn moedertaal gebruikt, is het raadzaam hem daar attent op te maken en te vragen waarom hij dat doet.

12 Instructies uitvoeren: bewegen (TPR)

- Veel docenten aarzelen zelf om leerlingen actief te laten bewegen tijdens een les. Hoe kun je het voor jezelf aantrekkelijker of makkelijker maken deze werkvorm te gebruiken?

Ten eerste helpt het als je vertelt hoe bewegen en leren elkaar kunnen versterken. De drempel is minder hoog voor leerlingen als ze het nut inzien van een bepaalde oefening. Houd het luchtig in de les en neem kleine stapjes. Begin met eenvoudige en korte TPR-oefeningen en bouw je repertoire gedurende de cursus of het jaar langzaam op. Laat je aarzelingen niet teveel merken aan de leerlingen.

Spreken

3

1 Zoek iemand die ...

a Wat is het nut van dit soort korte werkvormen en oefeningen?

Een voor de hand liggend voordeel is dat de werkvorm niet veel tijd kost, terwijl er toch belangrijke structuren weer even herhaald of verder inge oefend worden. Andere voordelen zijn:

- Leerlingen krijgen binnen korte tijd meermalen de grammaticale structuur onder ogen krijgen die zij aan het verwerven zijn.
- De stimulus (de vraag, of de zin die persoon A zegt) heeft direct een antwoord.
- Het is afwisselend: er zijn zoveel vragen als er leerlingen zijn en de leerlingen krijgen dus telkens een nieuwe stimulus.
- Het is de bedoeling dat de zinnen bij het consolideren in een hoog tempo beantwoord en doorgegeven worden, zodat er enigszins druk op de leerlingen staat. Hierdoor kunnen ze niet meer zoveel nadenken, en moeten ze de nieuwe structuur vooral 'eruit flappen'.
- De werkvorm kan voor veel verschillende structuren gebruikt worden.

b Welke taalfuncties lenen zich goed voor deze werkvormen?

De vorming van de verschillende tijden, de vorming van meervouden (ook onregelmatige), het gebruik van lidwoorden, de vorming van zinnen met een ontkenning, de vorming van de irrealis (ik zou graag, had ik maar), de vorming van vraagzinnen.

2 Vragencarrousel met strookjes

a Op welke manier kan deze werkvorm worden ingezet voor het oefenen van toetsen?

De leerlingen kunnen elkaar overhoren, bijvoorbeeld voor zaakvakken of het onderdeel cultuur of kennis van de samenleving. Schrijf dan vragen op strookjes of laat de leerlingen zelf een vraag op een strookje zetten over de leerinhoud. Voorwaarde is dan wel dat de stof al behandeld is en dat de leerlingen de stof thuis hebben ingestudeerd. Als nabespreking kunnen de vragen waarop de leerlingen geen antwoord wisten klassikaal worden beantwoord. In een gevorderde taalgroep kan ook grammatica een thema zijn. De leerlingen vragen elkaar dan naar de regels van de grammatica.

b Op welke manier kan deze werkvorm worden ingezet bij een ander vak, zoals rekenen op de basisschool of een zaakvak?

Voor een vak als rekenen kun je rekensommen (optellen, aftrekken, vermenigvuldigen en delen) op strookjes zetten om te automatiseren. Let er dan wel op dat de sommen op de strookjes voor de meeste leerlingen te doen zijn. Maak eventueel gedifferentieerde lijsten. De leerling mag dan zelf zeggen of hij sommen wil uit de bovenste (moeilijke) of uit de onderste (makkelijke) lijst. In een groep met een goede sfeer is dat een goed alternatief.

Voor andere vakken – denk aan biologie, geschiedenis, economie of aardrijkskunde – kun je de leerstof nemen om tussentijds de stof te herhalen. De leerlingen kunnen zelf ook vragen op strookjes zetten.

3 Verplichte zinnen

a Wat is het nut van het verplicht herhalen van routines en woordenschat?

Nieuwe routines en woordenschat onthouden leerlingen niet meteen na het één keer te hebben gelezen in hun leerboek en het misschien een keer te hebben gebruikt in een oefening. Mensen die een tweede taal leren hebben veel herhaling nodig bij het aanleren van nieuwe woordenschat. Een bekende regel is dat een woord minimaal zeven keer moet worden aangeboden en herhaald voordat de leerling het woord zelf actief kan gebruiken. Je zult dus om dit te bereiken verschillende werkvormen moeten inzetten om leerlingen bepaalde routines en woordenschat te laten gebruiken en te oefenen.

b Verplichte zinnen is zo'n eenvoudige werkvorm dat het voor leerlingen (en soms ook voor docenten) niet zo zinvol lijkt. Waarom is het in zijn algemeenheid belangrijk het nut van een werkvorm (als deze) duidelijk te maken?

Het nut van een werkvorm wordt maar zelden uitgelegd. Dat is jammer, want de tijdsinvestering die dat vraagt, betaalt zich doorgaans snel terug (Brown, 1994): het versterkt de intrinsieke motivatie van de leerlingen als ze zien wat een bepaalde werkvorm kan opleveren. (Dit geldt natuurlijk voor alle werkvormen, en niet alleen voor deze.)

4 Informatiekloof: de agenda

a Welke andere informatiekloof oefeningen kun je bedenken die gemakkelijk te maken zijn?

Je kunt fictieve gezinnen samenstellen en op verschillende strookjes wat informatie schrijven over deze gezinnen. Een strookje van leerling 1 kan bijvoorbeeld de volgende informatie bevatten: Je heet Maria. Je bent getrouwd en hebt vier kinderen. Je woont in een groot huis vlak bij een bos. Je oudste zoon studeert rechten aan de Universiteit van Amsterdam. Je jongste dochter woont nog thuis. Je hebt een hond die Rover heet. De leerlingen lopen rond en proberen hun gezin bij elkaar te zoeken door vragen te stellen als: *Heb jij een hond?, Heet jouw vrouw Maria?*

Hierbij is het belangrijk dat je zelf het overzicht van alle gezinnen hebt om eventueel mensen op weg te helpen en de gezinnen te controleren. De leerlingen kunnen als ze hun gezin compleet hebben hun gezin presenteren aan de rest van de groep.

b Op welke manier kun je deze werkvorm inzetten om routines in te slijpen?

We noemen de volgende mogelijkheden:

- Je kunt van tevoren nadenken over de routines die je wilt oefenen.
- Je kunt een rijtje met zinnen noteren op het bord die per se gebruikt moeten worden.
- Je kunt deze zinnen zelf bedenken of deze zinnen samen met de leerlingen maken.
- Je kunt er ook voor kiezen om deze routines op een blad te zetten. De leerlingen krijgen dan bijvoorbeeld de opdracht de routine aan te kruisen als ze hem hebben gebruikt. Het is ook in dit geval belangrijk dat de docent de te gebruiken routines van tevoren even doorneemt. Eén routine kan uiteraard meerdere keren gebruikt worden en dus ook meerdere keren worden aangekruist. Je kunt naderhand checken welke routines veel zijn gebruikt en welke routines problemen gaven. In deze fase van routines inslijpen is het erg wenselijk dat de leerlingen de zinnen exact zo zeggen als ze op papier staan.

5 Rollenspel met taken

Hoe kun je van deze werkvorm een oefening maken in de gestuurde productiefase?

In de gestuurde productiefase worden leerlingen geacht met enige sturing zelf de hele taalhandeling (een kamer reserveren in een hotel, een mening met een motivatie geven) te doorlopen. Je kunt de taken bij deze werkvorm dus zo aanpassen dat leerlingen nog wel de sturing krijgen die ze nodig hebben, maar toch ook zelf al inbreng hebben. Het kan er dan zo uitzien:

- A** Vraag of je iets mag vragen.
B Zeg dat je graag wilt helpen.
A Vraag of B een restaurant weet in de stad.
B Zeg dat er veel goede restaurants zijn, waar houdt A van?
A Zeg dat je graag vis wilt eten en dat het niet te duur moet zijn.

extra taaltaken voor A:

gebruik de volgende woorden: informatie, prijs

gebruik de volgende zin: Mag ik je misschien wat vragen?

probeer in het gesprek heel vriendelijk te zijn

extra taaltaken voor B:

gebruik de volgende woorden: geen probleem, even denken

gebruik de volgende zin: waar houd je van?

herhaal de wensen voor het type restaurant van A

6 De sorteertaak

a Welke andere lijsten en sorteercriteria kun je in de les gebruiken?

Voorbeelden:

- Sorteert naar positief/negatief: rockmuziek, popmuziek, klassieke muziek, barokmuziek, pianomuziek, Michael Jackson, Beethoven, enzovoort.
- Sorteert naar actief/niet actief: zitten, computeren, luisteren, hardlopen, rennen, lachen, mediteren, studeren, bidden, doodgaan, liefhebben, proberen, falen, vasthouden, houden, smelten, liegen, vallen, samenstellen, voelen, het eens zijn met iemand, iets voorstellen, samenkomen.
- Menselijk/niet menselijk: lelijk, houten, zacht, hard, zilveren, hartelijk, eivormig, bang, lang, mooi, hol, vloeibaar, ontspannen, nuttig, sexy, opschepperig, zesvoetig, grappig, nadenkend.

b Hoe kunnen foto's worden ingezet bij de sorteertaak?

Als je wat tijd over hebt om de les voor te bereiden kun je ervoor kiezen om fotosetjes te maken rondom bepaalde thema's - sporten, eten, dieren, enzovoort. Leerlingen sorteren nu de foto's en oefenen daarmee ook op een actieve manier de woordenschat omdat het woord niet op de foto staat.

c Hoe kan concreet materiaal worden ingezet bij de sorteertaak?

Je kunt een tas met materiaal meenemen. Na uitstalling kunnen de leerlingen gaan sorteren. Denk bijvoorbeeld aan etenswaren (sorteren kan naar: gezond/ongezond, halal/niet halal, uit Europa/niet uit Europa, lekker/vies). Geef eventueel geen criteria (zie kader bij de werkvorm) maar laat de leerlingen zelf criteria bedenken.

d Met wat meer voorbereiding voor jou als docent kun je er ook voor kiezen om rollen te schrijven. Kun je een casus bedenken met rollen die een sorteeractiviteit uitlokken bij de leerlingen?

Je kunt een lange eettafel tekenen en daarop een schikking maken voor een bruiloftsfeest. Maak een beschrijving van de verschillende personages (het liefst met elkaar conflicterende personages). Laat de leerlingen een nieuwe en betere tafelschikking bedenken waarbij iedereen tot zijn recht komt en waarbij er geen grote conflicten zullen ontstaan aan tafel. Denk bij de personages aan verschillende karaktereigenschappen, geheime relaties, mensen die niet tegen de geur van een bepaald persoon kunnen, mensen die al dan niet van discussiëren houden. Penny Ur (1981) heeft een dergelijke oefening beschreven. Een andere variant die Ur (1981) beschrijft is het herinrichten van een straat. De leerlingen krijgen dan een plattegrond van huizen en een beschrijving van de mensen die erin wonen. Ze krijgen de opdracht de personages beter te huisvesten. Hiervoor bestuderen ze de karakters, de geheime relaties die op hun vel beschreven zijn en andere relevante informatie. Soms kan een uitkomst zijn dat mensen scheiden en met een ander komen te wonen.

7 **Dialogoog met kaartjes**

- a **Waarom is deze werkvorm geschikt om eerder aangeboden woordenschat opnieuw aan te bieden?**

Woordenschat kan snel wegzakken als het thema van die woordenschat niet meer aan bod komt of niet wordt gebruikt. Denk aan de delen van je lichaam, de kamers in een huis, of de abstractere woordenschat voor het geven van je mening. Een korte oefening kan helpen om de woorden te consolideren. Bovendien hebben leerlingen houvast aan het feit dat de woorden die bij elkaar hebt gezocht met elkaar te maken hebben. Ten slotte wordt hun (en jou als docent ook) duidelijk welke woorden nog extra herhaling behoeven.

- b **Waarom moet bij de nabespreking de woordenschat in zinsverband worden herhaald?**

Veelvuldig herhalen is voor het consolideren van nieuwe woorden het belangrijkste. Dat moet dan wel in context gebeuren, want pas dan is er een kans dat het woord op een goede manier opgeslagen wordt in het geheugen.

8 **Feedback geven met verschillende kleuren**

- a **Zijn cuisenaire staafjes voor het geven van feedback ook bruikbaar voor het leren van de moedertaal?**

Enige kennis van de grammatica is onontbeerlijk bij het gebruiken van de cuisenaire staafjes. En aangezien leerlingen in hun moedertaal niet constant bewust bezig zijn met de zinsbouw en –structuur, lijkt deze methode ons minder geschikt voor het geven van feedback bij het leren van de moedertaal. De methode is dus voornamelijk geschikt voor de bovenbouw van havo en vwo en volwassen taalleerders met minimaal een vmbo-achtergrond.

- b **In welke mate moet er bij de leerlingen een grammaticaal systeem (grammaticale termen) bekend zijn?**

De feedback in deze werkvorm vereist een zekere bekendheid met het grammaticale taalsysteem van de te leren taal. Als leerlingen niet weten wat een bijzin is en hoe in een bijzin de woordvolgorde is en dus niet weten hoe ze hun als verkeerd aangemerkte zin moeten verbeteren, heeft feedback met de cuisenaire staafjes geen zin. Het is alleen zinvol bij structuren en regels die de leerlingen aangeboden hebben gekregen.

Als steuntje zou je op het bord bij elke kleur van het staafje een voorbeeldzin kunnen schrijven van een correcte zin, zodat leerlingen die daar behoefte aan hebben voor het verbeteren van hun zin even kunnen 'spieken' op het bord. In een later stadium en bij bekendheid met de werkwijze is dit absoluut niet meer noodzakelijk.

c Moet je bij tweede taalverwerving wel feedback geven op gesproken taalproductie?

De vraag of, en zo ja hoe, bij gesproken taal al dan niet feedback gegeven moet worden, wordt door talenstudenten aan de lerarenopleidingen heel vaak gesteld. Helaas komt uit onderzoek geen eenduidig antwoord naar voren. Sommige onderzoekers vinden dat je helemaal niet moet ingrijpen op het moment van productie omdat het formuleren in een tweede taal zoveel moeite kost dat ingrijpen door een docent de taalleerder alleen maar van de wijs zou brengen. Te veel feedback zou de spreker bovendien ontmoedigen, omdat 'blijkbaar niets van wat hij zegt goed genoeg is' en 'er toch geen hoop meer is'. Andere wetenschappers zijn het erover eens dat feedback nodig is om fossilisatie van verkeerde structuren tegen te gaan. Ook wijzen zij erop dat de docent vaak de enige is van wie tweede en vreemde taallearners feedback krijgen. In winkels en op vakantie krijgen mensen alleen feedback op hun taal als de boodschap niet begrepen wordt en de taalleerder de boodschap moet herformuleren om een en ander toch duidelijk te maken.

Wij gaan er vanuit dat het geven van feedback zinvol is, maar dat je wel voortdurend een afweging moeten maken tussen cruciale fouten en fouten die de communicatie niet in de weg staan. Een en ander zal ook samenhangen met het thema van de les en de grammaticaregels die aandacht behoeven in de taalklas of bij de individuele taalleerder.

d Bij *Variatie en tips* wordt gesproken over het geven van feedback door leerlingen aan andere leerlingen. Wat zijn de voor- en nadelen van feedback door medeleerlingen?

Brown (2001) laat zien dat de meningen over het nut van feedback door medeleerlingen verschillen. Zo zeggen verschillende taalpedagogen dat leerlingen zelf nog te veel fouten maken om elkaar van feedback te kunnen voorzien. Onderzoek van Brown en Hudson (1998) heeft echter aangetoond dat zelffeedback en feedback door medeleerlingen ook voordelen biedt, namelijk tempo, directe betrokkenheid van de leerlingen, autonomie en daaruit voortvloeiend een toegenomen motivatie. Natuurlijk is de subjectiviteit als nadeel ook op de achtergrond aanwezig, en daar moet je als docent op bedacht zijn.

9 De placematmethode

Kun je een aantal vragen bedenken om in te zetten bij *De placematmethode*?

Mogelijke vragen zijn:

- Wat zijn de voordelen van samenwerkend leren?
- Hoe kun je de geluidsoverlast bij Schiphol verminderen?
- Hoe kun je de sfeer op school verbeteren?
- Hoe zorg je ervoor dat er meer mensen in de zorg willen werken?
- Welke adviezen kun je de regering geven om ervoor te zorgen dat meer meisjes zich laten inenten tegen baarmoederhalskanker?
- Bedenk een top 5 aan adviezen voor de schoolleiding voor het omgaan met gepeste kinderen en pesters.

10 Binnen- en buitencirkel

- a **Op welke manier kan deze werkvorm worden ingezet bij het memoriseren van woordenschat?**

De binnencirkel heeft op een lijstje een aantal woorden, met daarachter een omschrijving van het woord. De binnencirkel noemt een woord, de buitencirkel geeft een omschrijving van het woord. Het woord 'stoel' heeft als mogelijke omschrijving 'iets waarop je kunt zitten'. De binnencirkel controleert of dit juist is. Direct daarna zegt degene in de buitencirkel 'stoel', en herhaalt de binnencirkel de omschrijving van de buitencirkel. Dat hoeft niet in exacte bewoordingen te zijn, want daar gaat het in deze oefening niet om. Na een aantal woorden draait de buitencirkel een plaats verder en worden dezelfde woorden nog eens herhaald. Voorwaarde is natuurlijk wel dat de leerlingen de woorden al aangeboden hebben gekregen. Het is een goede oefening om bijvoorbeeld een week na het aanbieden van de woorden te doen, als de leerlingen de woorden in de oefeningen in het boek of in de multimedia al een paar keer hebben geoefend. De oefening is minder geschikt voor abstracte woorden.

- b **Op welke manier kan deze werkvorm worden ingezet bij zaakvakken?**

Bij zaakvakken, denk aan geschiedenis, aardrijkskunde of biologie, kan de werkvorm gebruikt worden voor het herhalen van de stof. De binnencirkel stelt een vraag aan de buitencirkel, de buitencirkel geeft antwoord. De binnencirkel geeft daarna zelf ook antwoord op de vraag. Daarna draait de buitencirkel door en de nieuwe partners vertellen elkaar welk antwoord ze zelf hebben gegeven en welk antwoord ze hebben gehoord. Ze overleggen wat waarschijnlijk het beste antwoord is. Op deze manier weten de leerlingen na twee ronden een aantal mogelijke antwoorden op de vraag. Na twee ronden kun je met een nieuwe vraag komen. Bespreek als de leerlingen weer zitten de antwoorden klassikaal na.

11 Het Lagerhuis

- a **Op de rechterbladzijde bij deze werkvorm staat een aantal aandachtspunten genoemd. Bedenk een aantal interventies om *Het Lagerhuis* goed te laten verlopen.**

Het kan heel storend zijn als je veelvuldig het proces onderbreekt, maar toch zijn er zeker twee nuttige interventies in het discussieproces. Zeker als je de werkvorm voor het eerst gebruikt, als de leerlingen nog moeten leren hoe te discussiëren, is het zinvol om stil te staan bij het proces. Je kunt een time-out inlassen om te reflecteren over het proces (op welke manier wordt de discussie gevoerd, hoe lukt het luisteren naar elkaar, hoe lukt het reageren op elkaar). Vervolgens maak je de balans op wat betreft de inhoudelijke discussie door bijvoorbeeld voor- en tegenargumenten op het bord samen te vatten met de leerlingen. Op die manier leren de leerlingen overzicht te houden en kan voor het vervolg van de discussie worden voorkomen dat de leerlingen zaken gaan herhalen. Misschien komen ze door de samenvatting ook nog op nieuwe ideeën of kunnen ze oude ideeën beter uitwerken.

b Welke moeilijkheden kun je tegenkomen bij *Het Lagerhuis* en hoe zou je daarmee om kunnen gaan?

- De twee partijen reageren niet op elkaars argumenten.
Geef als discussieregel dat de eerste zin van een persoon altijd een reactie moet zijn op hetgeen de voorganger heeft gezegd. Blijkt dit niet te werken dan is het verstandig om met de groep reacties te oefenen, desnoods met een blad met routinereacties.
- Bepaalde leerlingen domineren de discussie.
Stel een maximale spreektijd in per leerling per spreekbeurt. Dit kan eenvoudig inzichtelijk worden gemaakt door een zandloper mee te laten lopen, of de tijdsbewaker de spreektijd per spreker te laten opnemen met een stopwatch.
- Bepaalde leerlingen brengen niets in.
Als dit vaak voorkomt, kun je besluiten om de teams eerst te laten voorbereiden en argumenten op een blad te schrijven. Als iedere leerling dat blad met argumenten tijdens de discussie bij de hand heeft, kun je meer sturend te werk gaan met het geven van beurten. Het haalt wel de spontaniteit uit de discussie, dus maak met beleid gebruik van deze optie. Stille leerlingen kunnen wellicht de taak krijgen om de argumenten van de andere partij te noteren zodat ze, als jij een pauze inlast om de argumenten samen te vatten, daarin een rol kunnen vervullen.
- Leerlingen doen niet mee, rommelen met elkaar en verstoren de discussie.
Voorwaarde voor deze werkvorm is dat je een goede verstandhouding hebt met de groep en goed orde kunt houden. Deze werkvorm werkt dan zowel met kinderen als met volwassenen zeer plezierig. Ook raddraaiers kun je heel goed argumenten laten noteren en hier later een samenvatting over laten geven.
- Spelregels worden niet nageleefd.
Er kunnen strafpunten of rode kaarten worden gegeven voor het veelvuldig niet naleven van de spelregels. Wees hier consequent in en hanteer duidelijke criteria voor een strafpunt.

Naar: S. Dirkse-Hulscher & A. Talen (2008) *Het Groot Werkvormenboek. Dé inspiratiebron voor resultaatgerichte trainingen, vergaderingen en andere bijeenkomsten*. Den Haag: Academic Service, p. 118

12 Kom naast me zitten

Welke vormen van vergelijking kunnen de leerlingen hiermee oefenen?

Bij deze activiteit kunnen de volgende manieren van vergelijken gebruikt worden (afhankelijk van de doeltaal):

- *x-er dan* jij bent x-er dan ik
- *even x als* jij bent even x als ik, wij zijn even x
- *hetzelfde* wij hebben dezelfde x
- *verschil(lend)* wij hebben verschillende x-en, onze x-en zijn verschillend
- *lijken op* onze x lijkt op elkaar, onze x lijkt niet op elkaar

- *minder x* jij bent minder x dan ik
- *meer x* jij bent meer x dan ik
- *allebei* we hebben allebei x

13 Afwijkende verhalen

Welk type verhaal leent zich goed voor deze werkvorm en waarom?

Een grappig verhaal of een verhaal met vreemde details is heel geschikt voor deze werkvorm. De leerlingen zullen hun best doen om te verschillen te vinden, en dus gemotiveerd zijn om naar elkaar te luisteren. Hoe meer je verandert in versie B van het verhaal, hoe grappiger het wordt, en hoe meer plezier de leerlingen zullen beleven aan het doorvertellen van het verhaal. Een voorbeeld van een dergelijk verhaal dat in verschillende media heeft gestaan draagt de titel 'Tumor blijkt 25 jaar oude handdoek':

TOKIO - Een Japanner met een vermeende tumor kreeg na de operatie goed nieuws van de artsen. De 'tumor' bleek een handdoek te zijn die in 1983 in de buik van de man was achtergelaten na een operatie aan een maagzweer. Dat meldden Japanse media woensdag.

Onlangs kreeg de 49-jarige man last van zijn buik. Uit onderzoek leidden de artsen af dat hij een 8 centimeter groot gezwel had. Tijdens de operatie vonden zij echter geen kanker, maar een doek die was verschrompeld tot de grootte van een honkbal.

Het ziekenhuis even buiten Tokio dat de man 25 jaar geleden opereerde heeft de man excuses aangeboden. De patiënt heeft aangegeven dat hij geen aanklacht zal indienen tegen de medische instelling.

Bron: www.volkskrant.nl

14 Spreekbeurt in een notendop

a Op welke wijze kun je deze werkvorm gebruiken voor het inoefenen van woordenschat?

Het inoefenen van woordenschat wordt vaak als huiswerk opgegeven. Leerlingen leggen woordenschriften aan, krijgen woordenschattestjes en leren woorden uit hun hoofd. *Spreekbeurt in een notendop* kan gebruikt worden om de geleerde woordenschat actief te gebruiken. Op deze manier zien de leerlingen ook welke woorden ze nog niet en welke ze wel actief beheersen. Bovendien motiveert het als ze weten dat ze het op deze manier moeten toepassen in een volgende les. Bij regelmatig gebruik van de werkvorm zien de leerlingen ook dat hun woordenschat groeit en dat het zinvol is er hard aan te werken.

b Welke competitie-elementen kun je in deze werkvorm inbouwen?

Je kunt het gebruik van 'uh/eh' verbieden en de ene helft van het tweetal de uh's/eh's laten turven. Ook kun je na een aantal keren oefenen de tijd verkorten om te zien welke leerlingen bijvoorbeeld binnen 50 seconden alle woorden correct gebruiken (een aantal leerlingen kan voor de groep een wedstrijd houden), of juist iets langer maken (om rust te behouden en leerlingen te dwingen de hele tijd rustig vol te praten).

Schrijven

4

1 Zinnen aanvullen

Je wilt dat je leerlingen een bepaalde grammaticaregel gebruiken, maar ze doen het niet. Wat kun je doen?

Je kunt helaas niet altijd sturen welke zin een leerling gaat gebruiken. Als de schrijfwijze van de leerling correct is, moet je dat ook goedkeuren. Je kunt wel tijdens het nakijken als suggestie noteren hoe de leerling de zin ook had kunnen schrijven.

2 Geleerde teksten

Is het belangrijk dat de leerlingen de correcte vorm van een woord toevoegen, bijvoorbeeld *de nette mevrouw*, in plaats van *de net mevrouw*.

De correcte vorm van de woorden is in deze werkvorm niet zo belangrijk. Daar kun je beter een andere werkvorm voor gebruiken zoals *Schrijven met eisen* of *Dictoglos*. *Geleerde teksten* is bedoeld om leerlingen te laten ervaren dat schrijven leuk is: dat je door eenvoudige veranderingen een bepaalde draai en sfeer aan een verhaal kunt geven. Zeker voor doelgroepen die niet zo makkelijk schrijven, is het ontwikkelen van schrijfplezier heel belangrijk.

3 Dictoglos

a Op welke wijze kan *Dictoglos* worden ingezet voor andere vakken dan taal?

Je kunt *Dictoglos* vrij eenvoudig inzetten bij zaakvakken als aardrijkskunde en geschiedenis, of bij het onderdeel cultuur binnen de taallessen. Het nadeel is wel dat teksten niet lang mogen zijn, het voordeel is dat de leerlingen zich de inhoud van de korte tekst door de intensieve bestudering waarschijnlijk nog lang zullen herinneren.

b Is deze werkvorm ook geschikt voor moedertaalonderwijs?

Wij zijn van mening dat *Dictoglos* zeer geschikt is voor moedertaalonderwijs. Vooral leerlingen in de lagere onderwijsniveaus (vmbo en mbo) hebben moeite om een goede Nederlandse tekst te schrijven. Door op metaniveau over taal te spreken, krijgen ze de kans te reflecteren op hun eigen taalniveau en -problemen. Op basisscholen is dit een geschikte werkvorm voor Nederlandstalige kinderen, zowel binnen de zaakvakken als binnen de Nederlandse les – en dan niet zozeer voor het oefenen van de zinsconstructie als wel om wille van de (werkwoords)spelling en het aspect van samenwerken en reflecteren.

4 Spiekend dictoglos

Wat is het voordeel van *Spiekend dictoglos* boven de oorspronkelijke werkvorm *Dictoglos*?

Bij de werkvorm *Dictoglos* moeten de leerlingen hun luistervaardigheid inzetten om vervolgens een tekst te herschrijven. *Spiekend dictoglos* vraagt geen luistervaardigheid. Leerlingen die beter zijn in lezen dan in luisteren, kunnen bij *Spiekend dictoglos* hun kwaliteiten inzetten. Door de twee soorten dictoglos af te wisselen krijgen meer leerlingen de kans de werkvorm tot een goed eind te brengen.

5 Begeleid schrijven

Dit is een werkvorm die ook metavaardigheden traint. Welke?

Deze werkvorm leert de leerlingen een aantal stappen te nemen alvorens de eerste letter op papier te zetten. Leerlingen beginnen namelijk vaak zomaar te schrijven. Dat is niet goed, omdat ze dan vaak na een aantal minuten niet meer weten waar ze naartoe schrijven. Deze werkvorm maakt inzichtelijk welke stappen een goede schrijver zet voordat hij de uiteindelijke tekst schrijft.

6 Kernwoorden gebruiken

a Waarom kun je niet gewoon vijftien kernwoorden nemen zonder gebruik te maken van een bestaande tekst?

Het scheelt tijd als je een tekst uit de leergang neemt en woorden daaruit haalt die de leerlingen op dat niveau blijkbaar moeten kennen. Daarbij komt dat je gebruikmaakt van de keuze van kernwoorden van de leergangmakers. Als je zelf de woorden moet selecteren, kun je snel op woorden uitkomen die niet zo belangrijk zijn.

b Vaak is het juiste gebruik van abstractere woorden als voegwoorden lastig voor leerlingen. Leent de werkvorm zich ook voor dit soort woordenschat?

Uiteraard, maar het is dan wel van belang niet alleen maar voegwoorden aan te reiken, maar bijvoorbeeld onder aan de lijst met kernwoorden een aantal voegwoorden te noemen die ze minimaal één keer moeten gebruiken. De voegwoorden worden dan gebruikt binnen de context.

c Op welke wijze kan deze werkvorm worden gebruikt in het zaakvakkenonderwijs?

Door bepaalde woorden verplicht te laten gebruiken in een schrijfttekst, kunnen de leerlingen laten zien dat ze bepaalde stof beheersen. Als uit hun teksten blijkt dat ze de woorden niet goed gebruiken, kan dit duidelijk maken dat bepaalde lesstof nog eens herhaald moet worden. In die zin is de werkvorm ook toetsend.

d De werkvorm kan gebruikt worden als voorbereiding op een toets. Op welke wijze kan dat?

Voor zaakvakken en taalonderdelen als cultuur kun je de werkvorm gebruiken om de leerlingen te stimuleren iets met hun kennis te doen. Door kernwoorden in een actieve taak te laten toepassen en leerlingen onderling te laten overleggen over het gebruik van de kernwoorden, oefenen ze de leerstof en begrippen op een onbewuste en speelse manier.

7 Lieve Mona

De werkvorm *Lieve Mona* heeft bij de eerste aanblik een hoog damesblad-gehalte en wordt daardoor misschien niet helemaal serieus genomen door de leerlingen. Wat maakt deze werkvorm toch juist heel geschikt voor het oefenen van de schrijfvaardigheid?

Lieve Mona gaat over reële problemen van reële mensen, en dat stimuleert de betrokkenheid. Voor leerlingen die niet zonder meer plezier beleven aan schrijven, kan juist het feit dat ze worden uitgenodigd een ander te helpen door al schrijvend een goed advies te geven de betrokkenheid en daarmee de motivatie om te schrijven vergroten. Hoe meer de teksten gaan over vragen en dilemma's van leerlingen zelf, eventueel van hun stage, hoe groter de betrokkenheid zal zijn en hoe meer ook deze leerlingen plezier beleven aan het schrijven.

8 Geef je mening

Moeten leerlingen niet leren zelf argumenten te verzinnen bij een betogende tekst? Op examens staan ze er toch ook alleen voor?

Uiteraard is het goed als leerlingen zelfstandig argumenten bedenken bij een door hen bedachte stelling. De meerwaarde van de werkvorm *Geef je mening* is dat leerlingen leren dat anderen anders denken. Dat verruimt hun eigen blik. Bovendien blokkeren sommige leerlingen als ze alles geheel zelfstandig moeten doen. Door met andere leerlingen mee te denken vang je dat op, en bovendien leren deze leerlingen door snel argumenten voor andermans stellingen te maken evengoed hoe ze met een eigen stelling aan de slag kunnen gaan bij een individuele opdracht. Een ander leerdoel is dat de leerlingen de argumenten van de andere leerlingen moeten proberen te gebruiken: ze moeten ze samenvatten, herschrijven, een logische volgorde bedenken, enzovoort.

9 Schrijven met eisen

- a Deze werkvorm laat de leerlingen zoveel mogelijk zelf bedenken. Waarom zouden er in leergangen zoveel opdrachten voorkomen waarbij de leerlingen eigenlijk alleen maar de gegevens in een andere vorm hoeven te gieten? Bijvoorbeeld:**
Schrijf in een brief dat je ziek bent en dat je niet naar het feest kan komen.
Uitwerking van de leerling: *Ik ben ziek. Ik kan niet naar het feest komen.*

Ook deze opdrachten hebben hun nut, want bij het opbouwen van schrijfvaardigheid heb je voorbeelden nodig die laten zien hoe schrijfproducten als e-mails en brieven er in de doeltaal uitzien. Een volgende stap is dat een leerling zelf bestaande zinnen vertaalt of omvormt, en pas daarna is hij in staat om iets vrijer en creatiever te gaan schrijven. Maar pas op: niet iedereen is een goede schrijver en hoeft dat ook te worden.

b Aan welke eisen kun je denken?

Je kunt denken aan een aantal categorieën (als je dat weet, kost de voorbereiding van elke volgende opdracht minder tijd).

- alinea's en opbouw;
- interpunctie;
- spelling;
- werkwoordstijden;
- voegwoorden;
- woorden die een bepaalde tijd uitlokken.

c Wordt de creativiteit van de leerlingen niet veel te veel in de kiem gesmoord door zoveel eisen aan een schrijfproduct te stellen?

Dit is een begrijpelijke vraag, maar het antwoord is nee: het oefenen van schrijven doen we eigenlijk alleen maar om te voldoen aan de standaarden zoals die in de maatschappij worden gehanteerd voor uiteenlopende teksten, voor een studieopdracht net zo goed als voor een beleidstekst in een latere werksituatie. Bijna niemand is van nature een goede schrijver. Daarom moeten leerlingen de kans krijgen hun schrijfvaardigheid te verbeteren, en dat kan alleen maar door gestuurde opdrachten en goede feedback.

10 Vragenvuur

Wat is het nut van het (her)schrijven van een tekst die de leerlingen niet hebben gelezen en die ze op basis van vragen stellen moeten schrijven?

Soms is het lastig om een schrijfoopdracht te bedenken waar de leerlingen betrokken bij zijn. Bij *Vragenvuur* schrijven de leerlingen een tekst op basis van hun eigen inzet. Het motiverende daarvan is: hoe meer (goede) vragen ze hebben gesteld, hoe beter de basis voor de tekst. Zo betrek je de leerlingen dus vóór aanvang van het schrijfproces bij de tekst. Doordat uiteindelijk iedereen een andere tekst op basis van dezelfde antwoorden schrijft, leren de leerlingen ook dat schrijven een creatief en persoonlijk proces is, en dat dezelfde uitgangssituatie veel verschillende resultaten kan opleveren. Dit kan weer stimulerend werken voor een volgende schrijftaak.

11 Een schrijfplan maken

Waarom is het belangrijk om bij het eerste gebruik van de werkvorm alles uit te schrijven en voor te doen?

Wij als volwassenen hebben inmiddels zoveel schrijfervaring opgedaan in studie en werk dat het moeilijk is je te realiseren dat leerlingen die ervaring nog niet hebben. Het geeft enorm veel houvast als ze een goed voorbeeld zien van hoe je een tekst kunt aanpakken. De leerlingen kunnen dan jouw vaardigheden kopiëren.

12 Zinnen screenen: goed of fout

a Welke grammaticaregels lenen zich goed voor deze werkvorm?

Voor deze werkvorm lenen zich vooral die grammaticaregel in de doeltaal die erg verschillen van de moedertaal. Je kunt leerlingen op deze manier nog eens attent maken op de vorm in de doeltaal (denk voor Nederlandssprekende leerlingen aan de ontkenning in het Frans, of de woordvolgorde in een vraagzin in het Engels).

b Wat kun je doen als leerlingen fouten ontdekken die jij niet zo belangrijk vindt?

Of wanneer ze iets dat volkomen correct is als fout aanmerken?

Je kunt het beste de leerlingen prijzen dat zij zoveel meer c.q. andere fouten gezien hebben dan jij voor ogen had. Indien de andere fouten te veel afleiden van de 'hoofdfout', kan jij de zinnen ook aanpassen. Als er fouten gevonden worden in de goede zinnen, is het belangrijk om precies te achterhalen waarom de leerlingen denken dat de goede zin een fout bevat. Je kunt zo onterechte aannames over de doeltaal op het spoor komen, of inzicht krijgen in het taalgevoel van de leerlingen op dit moment.

13 Allemaal expert

a Welke verschillende expertrollen zijn altijd bruikbaar bij deze werkvorm? Waarom?

Dit is afhankelijk van het type onderwijs (basisschool, voortgezet onderwijs of talencursussen voor volwassenen), het niveau van de groep, en of de te leren taal de eerste of een tweede/vreemde taal is. Bedenk dit dus samen met je medeleerlingen. In de meeste gevallen zullen de volgende rollen vaak terugkomen: een expert in zinsbouw, in samenhang van de tekst, in beoordelen of aan de opdracht is voldaan (*Zijn alle vragen beantwoord, c.q. alle onderwerpen behandeld?*), in het gebruik van tijden, meervouden, lidwoorden.

b Bij welke vakken c.q. vaardigheden of competenties kun je deze werkvorm nog meer inzetten? Wat moet je dan aanpassen?

Hier zijn legio mogelijkheden voor. Leerlingen kunnen hun werkstuk voor elk vak op deze manier door medeleerlingen laten beoordelen, alsmede hun ideeën voor een spreekbeurt, hun boekbesprekingen, de

manier waarop ze leerdoelen geformuleerd hebben, enzovoort. Natuurlijk vraagt dat ook om steeds een wat andere expertrol. Zo kunnen er zijn experts nodig zijn op het gebied van keuze van het onderwerp, gebruik van illustraties (in het geval van een werkstuk), consistentie van het werkstuk, gebruik van bronnen en bronvermelding, schrijfstijl... Wees creatief!

c Hoe kun je deze werkvorm gebruiken bij spreekopdrachten?

Je kunt, net als beschreven bij *Variatie en tips* bij de werkvorm *Feedback geven met verschillende kleuren* (p. 85) elke leerling een observatieopdracht geven. De ene leerling let bijvoorbeeld op het gebruik van lidwoorden en houdt zijn bordje

omhoog als een leerling hiermee een fout maakt.

Bij een spreekopdracht kun je denken aan experts in zinsbouw, woordenschat, lidwoorden, opbouw, maar bijvoorbeeld ook aan een expert in begrijpelijkheid, die zijn bordje omhoog houdt als het verhaal niet goed begrijpt en wil dat de spreker een zin herformuleert.

14 Werken met een beoordelingsformulier

a Waarom is de tweede kolom met de titel *ja/nee, dat blijkt uit...* essentieel voor deze werkvorm?

Dit dwingt de observanten hun oordeel te onderbouwen. Ze komen niet weg met *Ja, dit is best goed*. Bovendien dwingt dit hen zelf over de regels na te denken en het zo uit te leggen dat de beoordeelde leerling begrijpt hoe de beoordeling tot stand is gekomen. Dit zal ook de kwaliteit van de beoordeling ten goede komen.

b Hoe kun je deze werkvorm gebruiken bij spreekopdrachten?

Zie antwoord op vraag 13c hierboven.

Woordenschat

5

1 Woordspin

In het kader bij deze werkvorm staat uitgelegd in welke fase van de semantisering de *Woordspin* het beste ingezet kan worden. Waarom kun je de *Woordspin* beter niet inzetten in een eerdere fase?

Leerlingen die een nieuw woord krijgen aangeboden, hebben normaal gesproken nog niet een heel netwerk in hun hoofd rondom dat woord. Als dat namelijk wel zo was, had je dat woord niet meer expliciet hoeven te behandelen. Een woordspin die gemaakt wordt voordat jij als docent het woord hebt uitgelegd, uitgebreid en uitgebeeld (de drie *uitjes*), ziet er doorgaans veel slechter uit dan een woordspin die na de drie *uitjes* gemaakt is. Er komen vage omschrijvingen rond de woordspin te staan, die niet allemaal even adequaat zijn. Daar komt nog bij dat juist de zwakkere leerlingen absoluut geen baat hebben bij een woordspin in een eerdere fase. Zij kunnen dan geen zinnige woorden noemen om op te nemen in de woordspin en zullen niet alles begrijpen wat andere leerlingen noemen.

2 Waar ligt het woordaccent?

Waarom moet je het woordaccent eigenlijk oefenen?

Je kunt er niet van uitgaan dat leerlingen vanzelf het juiste gevoel krijgen voor het plaatsen van woordaccenten in een voor hen vreemde taal. Met alleen luisteren naar woorden, zinnen en tekst komen ze er niet (al is receptief aanbieden natuurlijk altijd de eerste stap). Voordat ze een woord in een spreekoefening gebruiken, moeten ze de woorden al eens los in de mond genomen hebben. Deze werkvorm is daar per definitie geschikt voor: hij is kort, alle nieuwe woorden komen aan bod, en de leerlingen hebben het goede woordaccent nu zelf ook genoteerd.

Daar komt nog bij dat mensen die een tweede of vreemde taal spreken nog zo perfect de grammatica onder de knie kunnen hebben en over een enorme woordenschat kunnen beschikken, toch voor luisteraars vermoeiend en moeilijk te volgen zijn als ze constant het woordaccent of zinsaccent verkeerd leggen.

3 Running dictation

a Op welke manier kun je met deze werkvorm variëren?

- In plaats van een lijst met woorden kun je ook zinnen van een gedicht op de gang ophangen. De leerlingen kunnen de zinnen dan als verwerkingsoefening in de goede volgorde neerleggen.
- In plaats van een lijst met woorden kun je ook het refrein van een songtekst op de gang hangen. Dit kun je doen voorafgaand aan het aanbieden van een lied in de groep.
- Bij herhaling van het vocabulaire kun je in plaats van woorden ook plaatjes/foto's op de gang hangen. De leerlingen die naar de gang rennen moeten dan zelf al weten hoe het ding op de afbeelding heet en het woord dat erbij hoort aan hun partner vertellen.
- Deze oefening kun je ook inzetten voor de grammatica. Je maakt voor het oefenen van de werkwoorden bijvoorbeeld een lijst met daarop de imperfecta van de werkwoorden. Leerling A moet dan de infinitiefvorm dicteren aan persoon B. Dit kan natuurlijk ook andersom: op de gang hangen de infinitiefvormen, leerling A moet de ovt aan leerling B vertellen.
- *Running dictation* is ook erg geschikt voor zaakvakken als geschiedenis, biologie en aardrijkskunde. Woorden die aangeleerd moeten worden kunnen in dat geval op een lijst geschreven worden. De vervolgactiviteiten zijn dan hetzelfde als bij de werkvorm beschreven.

b Welke differentiatiemogelijkheden kun je bedenken bij deze werkvorm?

In een heterogene groep kun je twee of drie lijsten met woorden op de gang hangen die rond hetzelfde thema gegroepeerd zijn. Deel de groepjes dan naar niveau in en zeg van welke lijst ze woorden van de gang moeten halen. Gevorderde leerlingen halen dan de woorden van de moeilijkste lijst. Je kunt ook een lijst maken met de woorden in zowel het enkelvoud als het meervoud of een lijst met bijvoorbeeld synoniemen of antoniemen erbij. Of je laat gevorderde leerlingen verplicht bij elk woord een synoniem of antoniem bedenken en die op de post-it erbij schrijven.

c Bij grote en/of drukke groepen op de basisschool of in het voortgezet onderwijs is het niet altijd even verstandig om de helft van de groep naar de gang te laten rennen. Op welke manier zou je in dergelijke groepen toch deze werkvorm kunnen inzetten?

Niemand anders behalve jijzelf kan natuurlijk inschatten of *Running dictation* geschikt is voor jouw groep. Om te voorkomen dat de helft van de groep op de gang gaat rennen en schreeuwen, kun je de lijst met woorden ook op je bureau neerleggen of op de muur ophangen. Als je wilt dat de leerlingen niet allemaal naar dezelfde muur rennen om drukte in een richting te voorkomen, kun je natuurlijk ook de groep opdelen in groep A en B. Groep A rent dan naar de lijst op de ene muur en groep B naar de lijst op de andere muur. Op die manier rent niet de halve groep tegelijkertijd naar dezelfde plek toe.

4 **Woorden flitsen**

De leerlingen doen niet zo veel met de woorden. Onthouden de leerlingen de woorden wel na deze werkvorm?

Bij het consolideren geldt dat je veel, gevarieerd en speels moet herhalen. Deze werkvorm is dus een manier om dit te doen en kan niet los worden gezien van andere werkvormen die helpen de woordenschat te consolideren.

5 **Welk woord bedoel ik?**

Stap 4 van de werkvorm is nogal een uitgebreide stap. Moet je die altijd doen?

Bij hoogfrequente woorden is het absoluut noodzakelijk dat alle aspecten van een woord behandeld worden. Iedereen wil van het woord voetbal het juiste meervoud, het juiste woordaccent, enzovoort weten.

6 **Woorden clusteren**

Wat is het voordeel van in de doeltaal spreken tijdens *Woorden clusteren*?

Als je de leerlingen tijdens *Woorden clusteren* in de doeltaal laat praten, zijn de leerlingen voortdurend bezig om rondom de woorden al pratend een woordnetwerken op te bouwen. Ze clusteren bijvoorbeeld alle *woorden die je kunt eten* tegen alle *woorden die je kunt drinken*. Bovendien kun je ze een bepaalde grammaticaregel zoals 'zinnen met een voegwoord' laten gebruiken. *Het woord soep leg ik hier omdat je het kunt eten.*

7 **Woordenzee**

De werkvorm *Woordenzee* klinkt als een niet-communicatieve werkvorm die vooral op snelle (re)productie gericht is. Moet je als docent voortdurend communicatieve werkvormen aanbieden?

Hoe graag verschillende taalexperts het ook zouden willen, een les kun je onmogelijk alleen maar communicatief vormgeven. Je appelleert ook niet altijd aan verschillende leerstijlen en leervoorkeuren van leerlingen. Rijtjes woorden stampen lijkt in het huidige talenonderwijs taboe te zijn geworden, en toch hebben de meesten van ons op die manier een taal geleerd. *Woordenzee* is niet direct een oefening om rijtjes te stampen, maar het is net als rijtjes stampen een niet-communicatieve activiteit, die desondanks een goede warming-up voor diverse spreeklessen kan zijn. De rest van de spreeklessen kun je dan weer communicatief vormgeven.

8 Raadspelletje

Wat is het nut van de werkvorm *Raadspelletje*?

Door woorden regelmatig te omschrijven oefen je niet alleen je woordnetwerk rond een bepaalde woordenschat (waardoor je je woordenschat uitbreidt en onderhoudt), maar ook de strategie die je moet inzetten als je een woord niet kent. Op dat soort momenten is het heel handig als je geoefend bent in het omschrijven van woorden. Een onbekend woord hoeft dan niet meteen het stokken van de communicatie tot gevolg te hebben.

9 Woordenschatdomino

a Op welke wijze kun je (*Woordenschat*)domino inzetten voor het oefenen van grammatica?

Een voorbeeld is het noteren van infinitieven in combinatie met de eerste persoon enkelvoud, of ovt met vtt, enzovoort. De leerlingen leggen dan steeds de juiste vormen aan elkaar.

b Op welke wijze kun je *Woordenschatdomino* inzetten in hoekenwerk (in het primair onderwijs) of bij zelfstandig werken (in het primair en secundair onderwijs)?

Je kunt verschillende dominosetjes maken en ordenen op thema. Elk setje kan bijvoorbeeld in een envelop of doosje worden gedaan. Zo kunnen kinderen zelf een thema kiezen waarvan ze de woordenschat willen oefenen. Als je de sleutel per setje ook in de envelop stopt, kunnen leerlingen het nakijkwerk ook zelfstandig doen. In het primair onderwijs kun je er een vervolgoopdracht bij maken. Bijvoorbeeld: maak een tekening waarin minstens acht van de woorden te zien zijn (en schrijf de woorden ook in de tekening).

10 Zoek je partner

Bij de andere werkvormen wordt daar veel aandacht besteed aan de controlefase. Waarom is dat bij deze werkvorm niet zo belangrijk?

Deze oefening is eigenlijk een tussendoortje: je breekt de les even op een zinvolle manier. Als het goed is gegaan, zijn er vanzelf tweetallen gevormd. Tijdens het rondlopen corrigeren leerlingen elkaar al. Ze willen graag hun eigen partner vinden en als dat niet lukt, gaan ze bij de al gevormde tweetallen kijken of daar soms iets verkeerd is gedaan. De werkvorm lukt eigenlijk altijd, mits de woorden goed en logisch gekozen zijn.

11 Groepsdomino

Waarom moet deze werkvorm door de hele groep samen gedaan worden? Is het niet effectiever elk tweetal een setje met de vragen te geven?

De leerlingen zijn als ze met de groep samen werken actief bezig met spreken, luisteren en uitspraak. Als je de werkvorm in tweetallen doet, bestaat de kans dat de leerlingen de vragen gewoon aan elkaar leggen zonder te overleggen. Het doel wordt voor hen dan de werkvorm zo snel mogelijk af te hebben, in plaats van zinvol met taal om te gaan. Bovendien oefenen de leerlingen hun zinnen meerdere keren, aangezien ze op zoek moeten naar hun partner aan weerskanten. En daarbij: het is ook leuk om zo eens te oefenen!

12 Taboe

Wat is het verschil tussen de werkvormen *Taboe* en *Raadspelletje*?

Taboe is een werkvorm die je af en toe klassikaal kunt spelen, bijvoorbeeld als afsluitend spel aan het eind van een hoofdstuk of een aantal hoofdstukken of aan het eind van een cursus of module. Je gebruikt *Taboe* als de leerlingen de woordenschat al vaak geoefend hebben. *Raadspelletje* is een activiteit waarbij alle leerlingen actief zijn omdat ze in tweetallen werken. *Raadspelletje* is in die zin een werkvorm die tussentijds gebruikt kan worden voor het oefenen van de woordenschat. Omschrijvingen oefen je het liefst ook tussendoor, bijvoorbeeld bij lees- en luisterteksten.

13 Party & taal

Bij *Party & taal* zijn er diverse categorieën, die niet allemaal evenveel bijdragen aan de taalverwerving. Je kunt je bijvoorbeeld afvragen of het zin heeft in een andere taal te kunnen liplezen als je dat in je eigen taal vaak ook niet kunt. Of stel nu dat je niet zo goed kunt tekenen, hoe teken je dan het woord 'gratis'? En wat voor zin heeft het om een tekening rondom dit woord te maken?

Party & taal is een combinatie van plezier en leren, in de controlefase van het woordenschatonderwijs. Dat betekent dat je ervan uitgaat dat de leerlingen de woorden al kennen. Dat deze controle op een leuke manier plaatsvindt, is voor de leerlingen een welkome afwisseling op de normale toetspraktijk. Plezier in leren kan door een werkvorm als *Party & taal* flink worden gestimuleerd.